

Nr 49.

Ankom till riksdagens kansli den 4 december 1941 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas, m. m.

Genom en den 28 november 1941 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 347, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att *dels* antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas, *dels ock* samtycka till att Kungl. Maj:t efter utfärdande av lag i ämnet meddelar sådant förordnande, som i lagens 1 § avses, att gälla tills vidare.

Lagförslaget är av följande lydelse:

F ö r s l a g

till

L a g

om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen, när riksdagen ej är samlad, förordna att vad i 2—6 §§ stadgas skall äga tillämpning; dock må förordnande som nu sagts ej meddelas med mindre Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall sammanträda inom trettio dagar. Varder ej meddelat förordnande av nästföljande riksdag inom trettio dagar från riksdagens början gillat, skall detsamma efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

Prövas under tid, då riksdagen är samlad, förhållanden vara för handen, som i första stycket sägs, äger Konungen med riksdagens samtycke meddela förordnande som där avses.

2 §.

Därest tillgången på elektrisk kraft ej förslår att tillgodose behovet därav, äger Konungen eller efter Konungens bemyndigande statens bränsle-

kommission meddela föreskrift om kraftens fördelning mellan förbrukarna samt om användningen i övrigt av tillgänglig kraft.

Vid meddelande av föreskrift enligt första stycket skall tillses, att behov, vilkas täckande är av särskild betydelse för befolkningen eller produktionen eller eljest för det allmänna, i främsta rummet bliva tillgodosedda.

3 §.

Meddelas föreskrift enligt 2 §, åligger det ägare eller innehavare av sådan anläggning för alstrande eller tillhandahållande av elektrisk kraft (*kraftföretag*), som avses med föreskriften eller som tillhandahåller kraft åt av föreskriften berörda förbrukare, att enligt av bränslekommissionen eller å dess vägnar meddelade anvisningar vidtaga åtgärder till förhindrande i görigaste mån av överträdelser av föreskriften.

4 §.

Förbrukare av elektrisk kraft, som uttager större myckenhet kraft än han enligt meddelad föreskrift äger uttaga, skall där Konungen så förordnar vara skyldig att för den myckenhet kraft, som uttages utöver den enligt föreskriften medgivna, erlagga förutom till kraftföretaget utgående avgift en särskild överuttagningsavgift.

Överuttagningsavgift utgår enligt grunder, som Konungen bestämmer, samt tillfaller kronan.

5 §.

Det åligger ägare eller innehavare av kraftföretag att enligt av bränslekommissionen meddelade bestämmelser uppbära och till kommissionen redovisa överuttagningsavgifter för elektrisk kraft, som för mycket uttagits från företaget.

Underlåter förbrukare av elektrisk kraft att i föreskriven ordning erlagga överuttagningsavgift, åligger det ägaren eller innehavaren av kraftföretaget att enligt bränslekommissionens anvisningar avstänga förbrukaren från vidare kraftuttag.

6 §.

Vad i 2—5 §§ stadgas angående elektrisk kraft och kraftföretag skall äga motsvarande tillämpning beträffande gas samt anläggning för alstrande eller tillhandahållande av gas (*gasverk*).

7 §.

Har ägare eller innehavare av kraftföretag eller gasverk eller av sådan järnvägs- eller spårvägsanläggning eller industriell eller därmed jämförlig anläggning, vid vilken elektrisk kraft eller gas användes för annat ändamål än för belysning, uppsåtligen eller av grov vårdslöshet åsidosatt beträffande företaget, verket eller anläggningen meddelad föreskrift enligt 2 §, straffes med dagsböter eller fängelse.

Har annan förbrukare av kraft eller gas än i första stycket avses uppsåtligt eller av grov vårdslöshet använt kraft eller gas för annat ändamål än sådant, vartill han enligt meddelad föreskrift ägt använda kraft eller gas, dömes till enahanda straff som i första stycket sägs.

8 §.

Ägare eller innehavare av kraftföretag eller gasverk, som underlåter att fullgöra vad honom åligger enligt 3 eller 5 §, straffes med dagsböter.

Bränslekommissionen må vid vite tillhålla den försumlige att fullgöra åliggande som i första stycket avses.

9 §.

Vad i denna lag är stadgat angående ägare eller innehavare av kraftföretag eller gasverk eller av anläggning, varom i 7 § förmåles, skall, såvitt angår kommunalt kraftföretag eller gasverk eller kommunal anläggning, i stället hava avseende å föreståndaren.

10 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

11 §.

Föreskrift, som meddelats enligt denna lag, skall icke gälla efter den tidpunkt, då tillämpning av bestämmelserna i 2—6 §§ upphör. I fråga om skyldighet att erlagga överuttagningsavgift för elektrisk kraft eller gas, som uttagits före nämnda tidpunkt, skola, i den mån Konungen ej annorledes förordnar, lagens bestämmelser fortfarande äga tillämpning.

12 §.

Konungen eller efter Konungens bemyndigande bränslekommissionen äger meddela närmare bestämmelser angående tillämpningen av denna lag.

Vad i lagen är stadgat om bränslekommissionen skall, i händelse de på kommissionen ankommande arbetsuppgifterna av Konungen uppdragas åt annan myndighet, efter Konungens förordnande gälla beträffande myndighet varom sist är sagt.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 30 juni 1943. Förordnande, som meddelats jämlikt denna lag, skall ej gälla längre än lagen äger giltighet; dock att vad i 11 § stadgas angående överuttagningsavgift skall äga giltighet även därefter. Vad i lagen stadgas i fråga om sådant under tiden för lagens giltighet begånget brott, som i lagen avses, skall äga tillämpning även efter det lagen i övrigt upphört att gälla.

I fråga om de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Beträffande frågan om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft har i propositionen till en början erinrats om, att enligt 7 § allmänna förfogandelagen ägare eller innehavare av starkströmsanläggning är pliktig att, om Konungen så föreskriver, på anfordran av den Konungen därtill bemyndigat tillhandahålla elektrisk kraft från anläggningen för kronans räkning samt vidtaga härför erforderliga åtgärder eller upplåta anläggningen eller del därav till kronan under den tid och i den omfattning, som för varje särskilt fall bestämmes av den, som gjort anfordran. I 13 § förfogandelagen stadgas vidare att, om föreskrift meddelas enligt 7 §, Konungen tillika äger förordna att egendom eller annat skall avstås eller eljest ställas till förfogande icke åt kronan utan åt annan, som därvid bestämmes.

Enligt 1 § i den för statens bränslekommission gällande instruktionen av den 14 juni 1940 (nr 581) åligger det bränslekommissionen bland annat att, efter förordnande av Kungl. Maj:t, omhänderhava den centrala drifttekniska ledningen av den elektriska kraftproduktionen och distributionen samt av det tekniska samarbetet mellan olika kraftföretag inom landet.

Läget har ännu icke ansetts påkalla meddelande vare sig av föreskrift enligt 7 § förfogandelagen eller av förordnande, som avses i nyssnämnda stadgande i bränslekommissionens instruktion. Däremot har från bränslekommissionens sida fråga väckts om åtgärder i syfte att möjliggöra ransonering av elektrisk kraft utan samband med förfogande över starkströmsanläggningar eller därifrån tillhandahållen kraft.

Bränslekommissionen har sålunda med skrivelse den 1 oktober 1940 till chefen för folkhushållningsdepartementet — i vilken skrivelse kommissionen emellertid samtidigt anmält, att sannolikheten syntes tala för att en allmän kraftransonering icke skulle behöva tillgripas under vintern 1940/41 — överlämnat en promemoria med riktlinjer för en dylik ransonering jämte förslag till författning i ämnet.

Enligt det vid bränslekommissionens promemoria fogade författningsförslaget skulle bränslekommissionen, då på grund av brist å bränsle eller vattenkraft eller i följd av annan omständighet funnes erforderligt att inom riket eller visst område av riket förbjuda eller föreskriva inskränkningar i tillhandahållandet eller förbrukningen av elektrisk kraft för vissa ändamål, äga meddela föreskrifter därom. Vidare skulle kommissionen äga att meddela föreskrifter beträffande kraftens fördelning mellan förbrukarna, därvid skulle tillses att behov, som vore av särskild vikt för befolkningen i dess helhet eller å viss ort eller för produktionen eller annat ändamål av särskild betydelse för det allmänna, bleve i främsta rummet tillgodosedda.

Åsidosättandet av sålunda utfärdade föreskrifter skulle enligt förslaget medföra straffpåföljd av dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

Över promemorian med det därvid fogade författningsförslaget hava efter remiss yttranden avgivits av vattenfallsstyrelsen den 19 november 1940 och av statens industrikommission den 4 juni 1941.

Med skrivelse den 15 juli 1941 har bränslekommissionen därefter till folkhushållningsdepartementet överlämnat en promemoria beträffande kommissionens plan för ransonering av elektrisk kraft.

Efter särskilda framställningar från bränslekommissionen har Kungl. Maj:t därefter utfärdat kungörelser den 22 augusti 1941 (nr 704) angående inskränkning i rätten att använda elektrisk kraft för ånggenerering samt den 24 oktober 1941 (nr 820) angående inskränkning i rätten att använda elektrisk kraft för uppvärmning av byggnad, m. m. Enligt den förstnämnda kungörelsen får elektrisk kraft användas för alstrande av ånga i därför avsedd panna endast i den utsträckning och under de villkor, som av bränslekommissionen eller å dess vägnar bestämmas. Enligt kungörelsen nr 820 får elektrisk kraft endast i den utsträckning och under de villkor, som av bränslekommissionen eller å dess vägnar bestämmas, användas för uppvärmning av byggnad, för beredning av varmvatten med för sådant ändamål särskilt inrättad varmvattenberedningsanordning, för belysning av skyltfönster och ljusreklam samt för gatu- och vägbelysning och annan belysning utomhus. Vidare äger enligt sistnämnda kungörelse bränslekommissionen, i den mån så finnes erforderligt för åstadkommande av begränsning av förbrukningen av elektrisk kraft, meddela föreskrift om sänkning av spänningen på ledningar och nät för distribution av sådan kraft.

Med stöd av sistnämnda kungörelse har bränslekommissionen (cirkulär nr 101) dels medgivit, att elektrisk kraft må användas för i kungörelsen angivna ändamål inom hela riket med undantag av det s. k. Sydblocket och Gotlands län, dels ock meddelat vissa närmare föreskrifter beträffande kungörelsens tillämpning i fråga om sistnämnda områden. Sedermera har kommissionen den 25 november 1941 (cirkulär nr 103) meddelat föreskrifter om utsträckt tillämpning av kungörelsen den 24 oktober 1941, nr 820. Enligt nämnda cirkulär hava inskränkningar i fråga om rätten att använda elektrisk kraft för i kungörelsen angivna ändamål föreskrivits beträffande hela riket med undantag av de s. k. Nord- och Hammarforsblocken (d. v. s. de fyra nordligaste länen jämte vissa delar av Gävleborgs län).

Vad härefter angår frågan om reglering av förbrukningen av gas må följande anföras.

Enligt 2 § allmänna förfogandelagen äger Konungen — därest det finnes erforderligt, för att tillgodose behovet av förnödenhet som är av vikt för befolkningen eller produktionen eller för att bereda tillgång till förnödenhet, som är behövlig för krigsbruk eller annat ändamål av betydelse för det

allmänna, att sådan förnödenhet ställes till kronans förfogande — föreskriva att ägare eller innehavare av förnödenheten skall vara pliktig att avstå densamma till kronan. Sådan föreskrift må avse jämväl förnödenhet, som tillverkas eller framvinnes efter föreskriftens meddelande. Enligt 13 § förfogandelagen äger Konungen vid meddelande av föreskrift enligt 2 § förordna, att förnödenheten i fråga skall avstås icke åt kronan utan åt annan, som därvid bestämmes. Ytterligare stadgas i 3 § förfogandelagen, att Konungen för behov, som angives i 2 §, äger föreskriva att beslag skall läggas å där avsedd förnödenhet.

Då gas är att anse som sådan förnödenhet, varom förmäles i nyssnämnda stadganden i allmänna förfogandelagen, kan viss reglering av gasförbrukningen genomföras på grundval av de Kungl. Maj:t enligt förfogandelagen tillkommande befogenheterna. Emellertid har även på förevarande område fråga uppkommit om tillskapande av en smidigare form för genomförandet av en eventuell ransonering än den förfogandelagen erbjuder.

Sålunda har bränslekommissionen med skrivelse den 27 juni 1941 ingivit förslag till kungörelse angående reglering av tillhandahållandet och förbrukningen av gas ävensom på anförda skäl hemställt, att kungörelse måtte utfärdas i huvudsaklig överensstämmelse med det ingivna förslaget. Enligt förslaget skulle i sådan bostads-, butiks- eller kontorslägenhet, som är försedd med spis för vedeldning, gas ej få förbrukas utan tillstånd. I annan bostads-, butiks- eller kontorslägenhet skulle gas ej utan tillstånd få förbrukas för beredning av varmvatten i varmvattenberedare. Vidare upptogs i förslaget ett stadgande av innehåll att, därest på grund av brist på stenkol eller eljest finnes erforderligt att inom riket eller viss del därav förbjuda tillhandahållandet eller förbrukningen av gas eller däri föreskriva andra inskränkningar än de förut nämnda, bränslekommissionen skulle äga meddela föreskrifter härom. Därest kommissionen meddelade föreskrift av innehåll, att förbrukare finge använda gas endast till viss myckenhet, skulle kommissionen enligt förslaget tillika äga ålägga den, som tillhandahölle gasen, att uttaga särskild av kommissionen bestämd tilläggsavgift för den mängd gas, som förbrukaren därutöver tillgodogjorde sig. Därest förbrukare uppsåtligen eller av grov vårdslöshet åsidosatte föreskrift, varom nyss är sagt, skulle han enligt förslaget drabbas av straffpåföljd (dagsböter eller fängelse i högst sex månader).

Bränslekommissionens hemställan om utfärdande av kungörelse i enlighet med förenämnda förslag har emellertid av kommissionen den 9 september 1941 återkallats till följd av vissa ändringar i försörjningsläget beträffande bränslen.

Vid remiss den 14 november 1941 till lagrådet av upprättat lagförslag i ämnet har *föredraganden, statsrådet Domö* — efter att hava redogjort för vad i ärendet förekommit — anfört följande:

»Frågan om åtgärder i syfte att åstadkomma en reglering av försörjningen med elektrisk kraft har under åtskillig tid varit föremål för uppmärksamhet. Vad som nu gjort spörsmålet aktuellt är i första hand den omständigheten, att den gångna hösten mestadels varit torr. Under normala tider hade en därav föranledd nedgång i vattenkraftproduktionen kunnat kompenseras genom en ökning av ångkraftproduktionen. Det nuvarande försörjningsläget beträffande fossila bränslen omöjliggör emellertid en dylik utökning. Den sålunda inträdda situationen är så mycket mera värd att uppmärksammas som knappheten på olika slag av bränslen medfört tillkomsten av nya eller utökade anspråk på elektrisk kraft.

Det rådande försörjningsläget har föranlett utfärdandet av de i det föregående omnämnda kungörelserna angående inskränkning i rätten att använda elektrisk kraft för ånggenerering samt för uppvärmning av byggnad m. m. Därigenom har inskränkning skett i fråga om kraftkonsumtionen för vissa ändamål, som ansetts i någon mån lyxbetonade eller för vilka övergång till annat bränsle ansetts böra ske. Däremot har en allmän kraftransonering ännu icke ansetts böra ifrågakomma med hänsyn till de olägenheter och svårigheter, som en dylik ransonering skulle medföra. Emellertid är det uppenbart, att de redan vidtagna åtgärderna icke bliva tillräckliga i ett ytterligare försämrat läge utan att besparings- eller regleringsåtgärder av mera generell natur då måste tillgripas.

Såsom bränslekommissionen anfört skulle en mera omfattande begränsning av kraftkonsumtionen kunna vinnas genom en allmän och relativt betydande höjning av kraftpriserna. I likhet med kommissionen anser jag emellertid, att en dylik utväg icke bör tillgripas utan att man i stället — i den mån läget kräver en allmän nedskärning av kraftkonsumtionen — bör genom ransonering av kraften söka vinna den åsyftade effekten.

Huruvida ett ransoneringsförfarande kan behöva tillgripas kan icke nu med bestämdhet avgöras. Till belysande av situationen må emellertid nämnas, att nederbörden hittills under året i Götaland och Svealand, där två tredjedelar av vattenkraftproduktionen sker, varit endast något över 80 procent av den normala. Vidare må nämnas, att fyllnadsgraden i Vätern, landets största och viktigaste sjömagasin, för närvarande är så låg, att ytterligare tappning i större omfattning tills vidare icke anses böra ske. För-siktigheten bjuder därför, att erforderliga åtgärder vidtagas för att, om så skulle påfordras, ett ransoneringsförfarande omedelbart kan genomföras. Med hänsyn härtill har jag ansett frågan om utfärdande av författning i ämnet nu böra upptagas.

I fråga om ransoneringens genomförande uppställa sig på förevarande område särskilda problem av ransoneringsteknisk art, framför allt därigenom att vederbörande kraftleverantörer i allmänhet icke kunna förhindra att förbrukarna uttaga kraft utöver dem tilldelade kvantiteter. Ransoneringens genomförande måste därför i huvudsak garanteras genom bestämmel-

ser om vissa påföljder för de förbrukare, som uttaga kraft utöver vad de enligt ransoneringsbestämmelserna äga rätt till. Härvid är emellertid att märka, att generella straffbestämmelser näppeligen kunna uppställas, eftersom man icke rimligen kan av envar förbrukare begära, att han skall kunna så avväga sin förbrukning att den icke överstiger den tillåtna. Vad nu sagts gäller dock icke beträffande vissa kommunikationsföretag samt industriella och därmed jämförliga anläggningar, vid vilka man noggrant följer strömförbrukningen; här kan ransoneringsbestämmelsernas efterlevnad med fördel säkras genom straffsanktioner. För den stora mängden hushållsförbrukare liksom för sådana förbrukare, som nyttja elektrisk kraft i hantverksrörelse eller för annat liknande ändamål, bör däremot påföljden vid överträdelse av ransoneringsbestämmelserna icke givas straffrättslig karaktär utan bör densamma vara av rent ekonomisk art. Påföljden vid överuttagning av kraft bör med andra ord vara den, att vederbörande blir skyldig att för den för mycket uttagna kraften erlägga — förutom den eljest utgående avgiften — en särskild överuttagsavgift. Därest ett system med överuttagsavgifter införes, synes det lämpligt att dylik avgift i förekommande fall ålägges jämväl sådana förbrukare för vilka straff, enligt vad förut sagts, bör kunna ifrågakomma. Detta synes så mycket mera önskvärt som även i fråga om dessa förbrukare straff torde böra ådömas endast då åsidosättandet av ransoneringsbestämmelserna skett uppsåtligen eller av grov vårdslöshet.

Vad angår frågan om överuttagsavgiftens storlek må till en början anmärkas, att själva ransoneringen — såvitt angår förbrukare som icke kunna drabbas av straffpåföljd — erhåller en väsentligt olika karaktär allt eftersom avgiften sättes relativt låg eller relativt hög. I förra fallet får ransoneringen mera karaktären av en maning till vederbörande att iakttaga sparsamhet med kraften, medan en hög överuttagsavgift för det alldeles övervägande antalet förbrukare betyder ett låsande av konsumtionen vid — eller något under — den enligt ransoneringsbestämmelserna tillåtna kvantiteten. Härav följer i sin tur, att avgiftens storlek lämpligen bör anpassas efter den aktuella kraftsituationen och det resultat man genom ransoneringen vill vinna. I ett mindre ansträngt läge kan det befinnas tillräckligt med en lägre avgift, medan i en svårare situation avgiften bör sättas så hög, exempelvis 3 å 5 gånger den eljest utgående avgiften, att den verkar prohibitiv. Vid angivna förhållande och då det torde bliva nödvändigt att tillämpa olika överuttagsavgifter för hushållsförbrukare och därmed likställda, å ena sidan, samt industriförbrukare och därmed jämförliga förbrukare, å andra sidan, torde överuttagsavgiftens storlek lämpligen icke böra fixeras i ransoneringsförfattningen utan torde Kungl. Maj:t böra äga att anpassa avgiften efter de förhållanden, som äro rådande vid tidpunkten för en eventuell ransonering.

Bränslekommissionen har förutsatt att överuttagsavgifterna skola till-

falla vederbörande kraftföretag såsom bidrag till täckande av företagens kostnader för genomförande och övervakning av ransoneringen. Industrikommissionen har givit uttryck åt en viss tveksamhet på denna punkt men har likväl kommit till den uppfattningen, att en åt företagen meddelad befogenhet att tillgodogöra sig överuttagsavgifterna skulle bidra till att effektivisera kontrollen av ransoneringsföreskrifternas efterlevnad. Det vill emellertid synas som om vägande invändningar skulle kunna göras mot den av bränslekommissionen sålunda förutsatta ordningen. Denna skulle nämligen innebära, att statsmakterna lämnade sin medverkan till att kraftföretagen för levererad kraft uttoge högre ersättning än som betingades av de faktiska produktions- och distributionskostnaderna. Det otillfredsställande härutinnan skulle särskilt framträda i det fall, att överuttagsavgiften komme att fastställas till ett relativt högt belopp. Visserligen kan det från kraftföretagens sida invändas, att en ransonering är liktydig med en minskning av den totala kraftleveransen och att de eventuella överuttagsavgifterna skulle innebära endast en compensation härför; denna invändning torde emellertid så mycket mindre böra godtagas som statsmakterna i sin prispolitik fasthållit vid att en av krisförhållandena framkallad minskning av omsättningen icke i och för sig utgör skäl för en prishöjning. En förutsättning för att överuttagsavgifterna skulle tillfalla kraftföretagen borde därför vara, att företagen vidtoge motsvarande nedsättning av de ordinarie kraftavgifterna; med hänsyn till omöjligheten att verkställa någon som helst förhandsberäkning av företagens merinkomster genom överuttagsavgifter läser en dylik nedsättning emellertid icke kunna komma till stånd.

Det torde i detta sammanhang även böra framhållas, att de på åtskilliga områden redan vidtagna varuransoneringsarna medfört och alltjämt medföra åtskilligt besvär och arbete för näringsidkarna inom respektive branscher. Detta arbete fullgöra näringsidkarna utan särskild ersättning. Det torde utan vidare vara klart att, därest man beträffande elektrisk kraft knäsatte principen om ekonomisk gottgörelse åt företagarna för deras medverkan vid ransoneringens genomförande, man svårligen kan avvisa motsvarande anspråk från andra grupper av näringsidkare. Då det hittills tillämpade systemet visat sig vara av betydande värde, synes detsamma icke böra brytas genom särregler på förevarande område.

Av skäl som framgå av det nu anförda förordar jag, att överuttagsavgifterna förklaras skola tillfalla kronan.

De praktiska verkningarna av en kraftransonering bliva självfallet beroende dels av de principer, efter vilka de olika förbrukarnas grundbelopp fastställas, dels ock av vilken kvotdel av de fastställda grundbeloppen som förbrukarna medgivas uttaga. Såsom framgår av det förut anförda, har enligt anvisningar från vederbörande kommission och under medverkan av kraftföretagen de olika förbrukarnas grundbelopp redan fastställts. Härvid har man följt den principen, att grundbeloppen skulle ansluta sig till uttag-

ningsförhållandena under år 1940 sådana dessa skulle hava gestaltat sig om utvecklingen fått fortgå utan störningar. Mot den sålunda tillämpade principen synes intet vara att erinra. Såsom bränslekommissionen framhållit bör dock grundbeloppets fastställande icke vara definitivt utan måste möjlighet hållas öppen för vederbörande förbrukare att, där belastningsförutsättningarna undergått någon mera väsentlig förändring, vinna omprövning av frågan om grundbeloppets storlek.

Frågan om vilken kvotdel av envar förbrukares grundbelopp, som vid en eventuell ransonering skall få uttagas, kan självfallet icke för närvarande besvaras. Tilldelningens storlek måste bliva beroende av förhållandena vid den tidpunkt, då ransoneringen sättes i kraft. Som allmän regel torde böra gälla, att tillgänglig kraft i första hand förbehålles, förutom för täckande av oundgänglig hushållsbrukning, åt kommunikationsföretagen och de för landet viktigare industrierna. Det torde emellertid få ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, på bränslekommissionen att med utgångspunkt från förhållandena vid den tidpunkt, då en ransonering sättes i kraft, träffa närmare bestämmelser härutinnan.

Med utgångspunkt från de i det föregående angivna riktlinjerna har inom folkhushållningsdepartementet utarbetats ett förslag till lag, innefattande bestämmelser om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft, vilket förslag torde böra underställas riksdagen. Då frågan om landets försörjning med gas i väsentliga delar är likartad med frågan om kraftförsörjningen, har enligt förslaget lagen gjorts tillämplig jämväl i fråga om gas. Det torde emellertid böra framhållas att, såvitt nu kan bedömas, möjligheterna att undvika en ransonering te sig gynnsammare i fråga om gas än beträffande elektrisk kraft. Försiktigheten torde emellertid det oaktat bjuda att erforderliga lagstiftningsåtgärder redan nu vidtagas jämväl beträffande gasen.

Jag torde härefter få lämna en närmare redogörelse för detaljerna i det upprättade lagförslaget.

Enligt förslaget har lagen givits karaktären av en fullmaktslag av enahanda slag som allmänna förfogandelagen med flera lagar. De allmänna förutsättningar, under vilka lagens materiella bestämmelser må vinna tillämpning, angivas i 1 § och äro desamma som gälla i fråga om förfogandelagen.

I 2 § upptages lagens centrala stadgande om rätt att meddela föreskrifter om fördelningen av tillgänglig elektrisk kraft mellan förbrukarna samt om användningen i övrigt av sådan kraft. Såsom förutsättning för rätten att meddela dylika föreskrifter skall enligt förslaget gälla, att tillgången på elektrisk kraft icke förslår att tillgodose behovet därav. De angivna befogenheterna avses skola tillkomma Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, bränslekommissionen. Stadgandet i förevarande paragraf har kompletterats med en allmän bestämmelse att vid meddelande av föreskrift enligt paragrafen skall tillses, att behov, vilkas täckande är av särskild

betydelse för befolkningen eller produktionen eller eljest för det allmänna, i främsta rummet bliva tillgodosedda.

Med stöd av det föreslagna stadgandet böra ransonerings- eller regleringsföreskrifter kunna utfärdas för hela landet eller för viss del därav eller i fråga om visst eller vissa kraftföretag. Även i andra hänseenden bör en eventuell ransonering eller reglering kunna differentieras efter vad den aktuella kraftsituationen kräver; det må särskilt anmärkas, att anledning i allmänhet torde saknas att meddela föreskrifter beträffande sådana lokala kraftföretag, som sakna anslutning till rikets stamlinjenät och som distribuera kraft alstrad utan hjälp av flytande eller fossila bränslen. Det har emellertid icke ansetts erforderligt att i lagtexten särskilt angiva, att med stöd av paragrafen meddelade föreskrifter sålunda kunna givas en mer eller mindre omfattande räckvidd. Detta lärer nämligen följa redan därav, att lagen är av fullmaktslags natur och sålunda avser endast att angiva yttergränserna för de befogenheter, varom i lagen stadgas.

I 3 § hava upptagits vissa bestämmelser om skyldighet för respektive kraftföretag att vidtaga avstängnings- och andra tekniska åtgärder till förhindrande i görligaste mån av överträdelser av meddelade ransonerings- eller regleringsföreskrifter. Dylika åtgärder få emellertid enligt sakens natur en ganska begränsad räckvidd och torde få sin huvudsakliga betydelse för sådana fall, där förbrukare skall helt avstängas från kraftuttag. Enligt förslaget skall det ankomma på bränslekommissionen att själv eller genom annan (lokal) myndighet meddela anvisningar angående vidtagandet av dylika åtgärder. Det må i detta sammanhang nämnas, att enligt bestämmelserna i 8 § ägare eller innehavare av kraftföretag, som underlåter att fullgöra vad honom enligt nyssnämnda stadgande åligger, är förfallen till straff (dagsböter), varjämte bränslekommissionen äger vid vite tillhålla den försumlige att fullgöra sina åligganden.

I 4 § hava upptagits bestämmelser om skyldighet för förbrukare, som överträder meddelad ransonerings- eller regleringsföreskrift, att erlägga överruttagningsavgift för den för mycket uttagna kraften. Enligt förslaget skall emellertid systemet med överruttagningsavgifter icke automatiskt tillämpas så snart föreskrift enligt 2 § meddelats, utan erfordras Kungl. Maj:ts förordnande därom. Visserligen torde meddelandet av föreskrift enligt 2 § i allmänhet föranleda jämyål förordnande om skyldighet att vid överträdelse av föreskriften erlägga överruttagningsavgift. Å andra sidan kan det likväl icke anses uteslutet, att i ett givet läge vissa ransonerings- eller regleringsföreskrifter finnas böra meddelas utan att det anses erforderligt att förordna om skyldighet att vid eventuellt åsidosättande av föreskrifterna erlägga överruttagningsavgift. Möjlighet torde därför böra hållas öppen att meddela ransoneringsföreskrifter utan att föreskrifterna sammankopplas med skyldighet att gälda överruttagningsavgift.

I fråga om överruttagningsavgiftens belopp har i förevarande paragraf

allenast stadgats, att avgiften utgår enligt grunder, som Kungl. Maj:t bestämmer. Beträffande de skäl, som föranlett att avgiftens belopp icke ansetts böra fixeras i lagen, hänvisas till vad i det föregående anförts. Här må endast tilläggas, att avgifterna torde få differentieras så att särskild överuttagningsavgift utgår för förbrukare, som uttaga kraft vid lågspänning, och särskild för sådana förbrukare (industrier m. fl.) som uttaga kraft vid högspänning. I övrigt torde emellertid avgifternas belopp få bestämmas under hänsynstagande till den aktuella kraftsituationen och de resultat man genom ransonerings- eller regleringsföreskrifterna vill vinna.

Överuttagningsavgifterna skola, enligt vad i 4 § stadgas, tillfalla kronan. I fråga om den rättsliga karaktären av överuttagningsavgiften vill jag framhålla, att avgiften icke avsetts skola utgöra en straffpåföljd i teknisk bemärkelse.

Beträffande ordningen för överuttagningsavgifternas uppbärande stadgas i förslagets 5 §, att vederbörande kraftföretag skall vara skyldigt att i enlighet med av bränslekommissionen meddelade föreskrifter uppbära avgifterna och redovisa dem till kommissionen. Det mest ändamålsenliga är uppenbarligen, att överuttagningsavgifterna debiteras och uppbäras i samband med de ordinarie kraftavgifterna. Då vederbörande kraftföretag icke torde hava anledning eller ens möjlighet att ingripa med tvångsåtgärder mot förbrukare, som inbetalar den ordinarie kraftavgiften men vägrar att gälda överuttagningsavgiften, torde emellertid särskilda garantier böra tillskapas för sistnämnda avgifts inbetalande; utvägen att instämna den försumlige till domstol med yrkande om förpliktande för honom att erlægga avgiften torde nämligen icke vara tillfyllest. För att säkerställa inbetalandet av debiterade överuttagningsavgifter torde det därutöver vara erforderligt att i lagen stadga skyldighet för vederbörande kraftföretag att avstänga försumliga betalare från vidare kraftleverans. Bestämmelse härom har upptagits i 5 § av förslaget. Påföljden vid vägran att gälda överuttagningsavgift blir därigenom densamma som kraftföretagen i stor utsträckning tillämpa vid försummelse att betala den ordinarie kraftavgiften. Å andra sidan bör den sålunda föreslagna påföljden, särskilt i vad angår hushållsförbrukning, tillämpas med viss urskillning. I syfte att vinna en dylik tillämpning av stadgandet har i 5 § upptagits en bestämmelse av innebörd att, då fråga uppkommit om avstängning av förbrukare som vägrar betala honom debiterad överuttagningsavgift, avstängningen skall ske i enlighet med av bränslekommissionen meddelade anvisningar. — Underlåter ägare eller innehavare av kraftföretag att fullgöra sina åligganden enligt nu förevarande paragraf, straffas han enligt 8 § med dagsböter, varjämte bränslekommissionen äger förelägga honom vite.

I 6 § av förslaget har upptagits ett allmänt stadgande om att vad i 2—5 §§ stadgas angående elektrisk kraft respektive kraftföretag skall äga motsvarande tillämpning beträffande gas respektive gasverk.

Enligt vad förut anförts synes i fråga om vissa kategorier av förbrukare sådana överträdelser av meddelade ransonerings- eller regleringsföreskrifter, som ske uppsåtligen eller av grov vårdslöshet, böra vara straffbelagda. Bestämmelser härom hava upptagits i 7 § första stycket. De subjekt, som enligt det föreslagna stadgandet kunna drabbas av straff, äro i första hand ägare eller innehavare av kraftföretag respektive gasverk. Vidare faller under stadgandet ägare eller innehavare av sådan järnvägs- eller spårvägsanläggning eller industriell eller därmed jämförlig anläggning, vid vilken elektrisk kraft eller gas användes för annat ändamål än för belysning. Anledningen till att i sistnämnda fall straffpåföljd ansetts böra stadgas är att det här gäller förbrukare, vilka regelmässigt följa och kontrollera sina uttag och vilkas uttag med hänsyn till storleksordningen äro av särskild betydelse. I allmänhet torde det icke möta några svårigheter att avgöra, huruvida visst företag eller viss anläggning är att anse såsom tillhörande de kategorier varom i paragrafen förmäles. Av ordalagen torde framgå, att sådan näringsidkare, vars verksamhet är att hänföra till hantverk eller småindustri, icke är avsedd att omfattas av stadgandet. — Straffskalan upptager, i likhet med prisregleringslagen, dagsböter och fängelse. Förslagets straffbestämmelser äro emellertid så till vida strängare än prisregleringslagens motsvarande bestämmelser, att förslaget icke såsom förutsättning för fängelsestraff kräver att omständigheterna skola vara synnerligen försvärande.

I andra stycket av 7 § har vidare stadgats straff för annan förbrukare än i 7 § första stycket avses (d. v. s. förbrukare som använder kraft eller gas för hushållsändamål eller för hantverk eller småindustri m. fl. ändamål), därest han använder kraft eller gas för *annat ändamål* än sådant, vartill han enligt meddelad föreskrift äger använda kraft eller gas. Även här har straffansvaret begränsats till sådana fall, där brottet skett uppsåtligen eller av grov vårdslöshet.

Vad i den föreslagna lagen är stadgat angående ägare eller innehavare av kraftföretag eller gasverk eller av anläggning, som i 7 § avses, skall — enligt 9 § — såvitt angår kommunalt kraftföretag eller gasverk eller kommunal anläggning i stället hava avseende å föreståndaren.

I 11 § av förslaget har stadgats, att föreskrift, som meddelats enligt den föreslagna lagen, icke skall gälla efter den tidpunkt, då tillämpning av bestämmelserna i 2—6 §§ upphör. Vidare har i paragrafen upptagits en bestämmelse därom att i fråga om skyldighet att erlagga överuttagningsavgift för elektrisk kraft eller gas, som uttagits före nyssnämnda tidpunkt, lagens bestämmelser fortfarande skola äga tillämpning. Vad sålunda är stadgat skall dock icke gälla i den mån Kungl. Maj:t annorledes förordnar. Anledningen till denna undantagsbestämmelse är att, i händelse tillämpningen av bestämmelserna i 2—6 §§ upphör under löpande tilldelningsperiod, fastställandet av överuttagningsavgifterna kan visa sig förenat med sådana praktiska svårigheter, att staten hellre bör avstå från att utkräva avgifterna.

Slutligen har i 12 § av förslaget stadgats dels att Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande bränslekommissionen skall äga meddela erforderliga tillämpningsföreskrifter, dels ock att vad i lagen är stadgat om bränslekommissionen skall, i händelse de på kommissionen ankommande arbetsuppgifterna uppdragas åt annan myndighet, efter Kungl. Maj:ts förordnande gälla beträffande sådan myndighet.

Den föreslagna lagen torde lämpligen böra träda i kraft dagen efter den, då lagen utkommit från trycket i Svensk författningssamling. Lagen torde givas allenast temporär giltighet. Till en början torde lagen sålunda böra gälla endast till och med den 30 juni 1943. Vissa särskilda bestämmelser torde erfordras angående giltighetstiden för straffbestämmelserna samt bestämmelserna om överuttagningsavgift.»

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

I propositionen hava ett par smärre redaktionella jämkningar i det remitterade förslaget vidtagits.

Utskottet. I förevarande proposition föreslås lagstiftningsåtgärder i syfte att möjliggöra genomförandet av ransonering beträffande förbrukningen av elektrisk kraft och gas. Lagstiftningen har givits formen av en fullmaktslag, och samtycke till dess ikraftsättande har samtidigt begärts. I vad mån en ransonering kommer att tillgripas blir emellertid beroende av utvecklingen av den aktuella försörjningssituationen beträffande ifrågavarande nyttigheter. Möjligheterna att undvika en ransonering synas i fråga om gas vara gynnsammare än beträffande elektrisk kraft; i sistnämnda avseende har försörjningsläget även under den allra sista tiden undergått sådan försämring, att en reglering kan bli nödvändig. Lagens avfattning medgiver emellertid att eventuella ransonerings- eller regleringsföreskrifter begränsas till viss del av landet eller allenast visst eller vissa kraftföretag eller ock till vissa förbrukningsändamål. Vid föreskrift om begränsning av förbrukningen skall enligt lagen vidare tillses att behov, vilkas täckande är av särskild betydelse för befolkningen eller produktionen eller eljest för det allmänna, i främsta rummet bli tillgodosedda. Man torde sålunda kunna utgå ifrån att, om en ransonering av förbrukningen av elektrisk kraft skulle vidtagas, nedskärningen av förbrukningen icke sker efter stela linjer utan att erforderlig differentiering äger rum med hänsyn till försörjningsmöjligheterna beträffande elektrisk kraft inom olika orter samt behovet inom olika konsumentgrupper. Härvid torde också böra beaktas den minskning av förbrukningen, som redan kan hava ägt rum på frivillighetens väg.

Mot detaljbestämmelserna i lagförslaget har utskottet icke funnit något att erinra. Utskottet får därför hemställa,

A) att det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget måtte av riksdagen antagas; samt

B) att riksdagen måtte samtycka till att Kungl. Maj:t efter utfärdande av lag i ämnet meddelar sådant förordnande, som i lagens 1 § avses, att gälla tills vidare.

Stockholm den 3 december 1941.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Karl Emil Johanson, Branting, Karl Johan Olsson, Theodor Magnusson, Caap* och *Verner Andersson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Olsson i Mellerud, Björling, Lindberg* i Stockholm, *Landgren, Andersson i Mölndal, Birke* och *Gustafsson i Lekåsa*.
